

پژوهشگاه علوم
و فرهنگ اسلامی

خدا در قرآن و عهدین

بررسی آرای کارن آرمسترانگ و دنیز ماسون

سید محمد اکبریان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدا در قرآن و عهدین

بررسی آرای کارن آرمسترانگ و دنیز ماسون

سید محمد اکبریان

خدا در قرآن و عهدین
 بررسی آرای کارن آرمسترانگ و دنیز ماسون
 سیدمحمد اکبریان
 ناشر
 پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
 وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
 تهیه
 پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
 سرویراستار
 محمدباقر انصاری
 ویراستار
 محمد اسماعیل انصاری
 لیتوگرافی، چاپ و صحافی
 چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
 چاپ اول: پاییز ۱۴۰۱
 شمارگان: ۳۵۰
 مرجع بهای کتاب: وبگاه رسمی نشر پژوهشگاه
 علوم و فرهنگ اسلامی
 عنوان: ۷۶۰؛ مسلسل: ۱۱۶۴
 همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی
 قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر
 پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
 تلفن و دورنگار: ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۳
 ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸
 کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱
 مراکز پخش
 ۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۴
 ۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران،
 پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:
 ۰۲۱-۶۶۹۵۱۵۳۴
 وبگاه: www.pub.isca.ac.ir
 رایانامه: nashr@isca.ac.ir
 فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir
 فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

سرشناسه:
 عنوان و نام پدیدآور:
 مشخصات نشر:
 مشخصات ظاهری:
 شابک:
 وضعیت فهرست نویسی:

اکبریان، سیدمحمد، ۱۳۴۸-
 خدا در قرآن و عهدین: بررسی آرای کارن آرمسترانگ و دنیز ماسون/ سیدمحمد اکبریان؛
 تهیه پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
 قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۱
 ۲۱۶ ص؛ ۱۴/۵*۲۱/۵ س.م.
 ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۵-۸۰۷-۶

یادداشت:
 یادداشت:
 عنوان دیگر:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 شناسه افزوده:
 رده بندی کنگره:
 رده بندی دیویی:
 شماره کتابشناسی ملی:

کتابنامه: ص. [۱۸۷]- ۱۹۵؛ همچنین به صورت زیر نویس
 نمایه
 بررسی آرای کارن آرمسترانگ و دنیز ماسون.
 خدا (اسلام) -- جنبه های قرآنی
 آرمسترانگ، کارن، ۱۹۴۴-م.
 ماسون، دنی
 خدا -- آموزه های کتاب مقدس
 خدا (اسلام) -- اثبات -- جنبه های قرآنی
 قرآن و کتاب مقدس -- مطالعات تطبیقی
 پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
 BP ۱۰۳/۱
 ۲۹۷/۴۲
 ۸۹۹۹۹۸۰

فهرست مطالب

سخنی با خواننده.....	۹
مقدمه.....	۱۳

بخش اول:

نقد و بررسی آرای کارن آرمسترانگ در موضوع خدا در قرآن

مقدمه.....	۱۹
فصل اول: روش، مبادی و نتایج.....	۲۳
۱. روش تحقیق در موضوع خدا در قرآن.....	۲۳
نقد و بررسی روش تاریخی نگری.....	۲۸
۲. مبادی و پیش فرض های خدا باوری در قرآن.....	۳۳
الف) وجود خداوند به مثابه تجربه شخصی پیامبران.....	۳۳
بررسی و نقد تجربه شخصی بودن وجود خدا.....	۳۷
ب) ناواقع گرایی دینی.....	۳۹
نقد و بررسی ناواقع گرایی دینی.....	۴۴
ج) وابستگی قرآن به عهدین.....	۴۸
نقد و بررسی وابستگی قرآن به عهدین.....	۴۹

۳. نتایج و آثار موضوع خدا باوری در قرآن ۵۲
- الف) منطقه‌ای بودن خدای متون مقدس و قرآن ۵۲
- ب) پلورالیزم دینی ۵۳
- ج) از میان رفتن مرز حق و باطل و ایمان و کفر ۵۴
- د) نقد و بررسی آثار و نتایج ۵۵
۴. انگیزه‌های طرح خدا باوری و مبانی و نتایج آن ۵۷
- فصل دوم: مسائل مطرح در موضوع خدا در قرآن ۶۳
۱. بی‌نیازی اثبات وجود خدا در قرآن ۶۳
- نقد و بررسی بی‌نیازی اثبات وجود خدا در قرآن ۶۶
۲. فهم ناپذیری خدا (فهم ذات و صفات) ۶۷
- نقد و بررسی فهم ناپذیری خداوند ۷۱
۳. خدای متشخص انسان‌وار ۷۷
- نقد و بررسی اندیشه خدای متشخص انسان‌وار در قرآن ۸۰
۴. رابطه خدا با عالم طبیعت ۸۸
۵. قرآن و مسئله شرک به خدا ۹۰
- بررسی و نقد ادعای تاریخی شرک در قرآن ۹۰
- فصل سوم: مسائل مغفول در طرح موضوع خدا در قرآن ۹۵
- مقدمه ۹۵
۱. الله در قرآن ۹۵
۲. ابعاد توحیدی در قرآن ۹۶
- الف) توحید در خالقیت ۹۶

۹۷	ب) توحید در ربوبیت.....
۹۷	۳. اسما و صفات خدا.....
۹۹	خلاصه.....

بخش دوم:

بررسی و نقد دیدگاه دُنیز ماسون در یکسان انگاری خدا در قرآن و عهدین

۱۱۳	فصل اول: روش شناسی.....
۱۱۳	۱. روش شناسی نگرش تطبیقی دُنیز ماسون.....
۱۱۶	بررسی و نقد روش تطبیق دُنیز ماسون.....
۱۲۹	۲. نگاهی به انگیزه ماسون در مباحث تطبیقی و تأثیر آن بر روش.....
۱۳۳	فصل دوم: خداشناسی تطبیقی.....
۱۳۳	مقدمه.....
۱۳۴	۱. شناخت خدا در قرآن و کتاب مقدس.....
۱۳۴	الف) سلبی یا ایجابی بودن و چگونگی آن.....
۱۴۰	ب) انسان وارگی خدا.....
۱۴۵	ج) تجسد و تغییرناپذیری خداوند.....
۱۴۸	د) نزدیکی خدا به انسان.....
۱۵۴	ه) اثبات وجود خدا.....
۱۵۶	۲. صفات الهی در قرآن و کتاب مقدس.....
۱۶۲	الف) توحید در قرآن و عهدین.....

۱۶۹	 (ب) سازگاری توحید و تثلیث
۱۸۵	 خلاصه و نتیجه
۱۸۷	 کتابنامه
نمایه‌ها	
۱۹۷	 آیات
۲۰۰	 روایات
۲۰۱	 موضوعات
۲۱۲	 اعلام و مشاهیر
۲۱۴	 کتاب‌ها
۲۱۵	 مکان‌ها

سخنی با خواننده

غریبان از دیرباز به مطالعات در مورد کشورهای شرقی و آیین‌های آنان توجه نشان داده‌اند و عنوان «مستشرق» یا «خاورشناس» بر آنان نهاده شده است. یکی از زمینه‌های مطالعات آنان به طور ویژه در مورد آیین اسلام، پیامبر ﷺ و قرآن بوده است. مطالعات اسلامی خاورشناسان غربی به دلیل تأثیر روانی شکست در جنگ‌های صلیبی یا به دلیل خودبرتربینی فرهنگی و آیینی و دلایل دیگر در مورد تاریخ اسلام و منابع آن، در بسیاری موارد با رویکرد تهاجمی و منفی بوده است. در این میان معدود خاورشناسانی نیز بوده‌اند که بر خلاف اندیشه غالب، رویکرد مثبت به اسلام و قرآن داشته‌اند. این رویکرد بیشتر در سده اخیر و با آگاهی بیشتر از ماهیت واقعی اسلام و قرآن یا نزدیکی با جوامع اسلامی و مسلمانان و یا دلایل دیگر ایجاد شده است. از میان این معدود خاورشناسان با رویکرد مثبت، به دو شخصیت از بانوان اندیشمند، کارن آرمسترانگ از جامعه انگلیسی‌زبان و دنیز ماسون از کشور فرانسه برخورد می‌کنیم. قرارگرفتن نام این دو اندیشمند در کنار بانوان اندیشمند غربی دیگر مانند آنجلیکا نویورت و آنه ماری شیمبل با رویکردهای مثبت به اسلام و قرآن به رغم تبلیغات و القای اندیشه «زن‌ستیزانه» در قرآن توسط غریبان می‌تواند حائز اهمیت باشد. این دو شخصیت علاوه بر اشتراک

در رویکرد مثبت و واقع‌بینانه به اسلام و قرآن، از این ویژگی مشترک نیز برخوردار بودند که مطالعات خود در زمینه قرآن را به مسئله «خداشناسی» در قرآن سوق داده و آثار مستقلى نیز در این موضوع ارائه کرده‌اند. آثار ایشان در زمینه «خداشناسی در قرآن» به صورت تطبیق با کتاب مقدس و آموزه‌های یهودی - مسیحی ارائه شده است.

با این حال داشتن رویکرد مثبت به معنای تأیید همه ایده‌های آنها نیست. حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر سید محمد اکبریان در کتاب پیش رو تلاش کرده است آرای این دو شخصیت در مورد خداشناسی قرآن و اندیشه تطبیقی آنان با کتاب مقدس را در دو بخش جداگانه بررسی کرده، نشان دهد آنان علی‌رغم داشتن نگاه مثبت و واقع‌بینانه‌تر به قرآن و آموزه‌های آن، ضعف‌هایی نیز دارند. به عقیده نویسنده این ضعف‌ها بیشتر خود را به هنگام تطبیق و گاهی یکسان‌سازی آموزه‌های قرآن با کتاب مقدس نشان می‌دهد.

هر یک از بخش‌های این اثر به یکی از این دو شخصیت و بررسی و نقد آرای وی اختصاص یافته است. در بخش اول، فصل یک به بررسی دیدگاه آرمسترانگ، اعم از روش، مبادی و نتایج دیدگاه ایشان اختصاص یافته و فصل دو به مباحث پرداخته که او در خصوص اندیشه خدا در قرآن بیان داشته است. در بخش دوم که به بررسی دیدگاه دنیز ماسون اختصاص دارد، به دلیل تمرکز ویژه ایشان بر مباحث تطبیقی، ابتدا مقدمه‌ای نسبتاً مفصل در بیان رویکرد خاورشناسان به مباحث تطبیقی قرآن و اندیشه ماسون در این موضوع ارائه می‌گردد. سپس در فصل اول به بررسی روش تطبیقی ماسون و آثار و نتایج آن در تحقیق می‌پردازد و در فصل دوم اندیشه مشابهت‌سازی کامل اندیشه خدا در قرآن و کتاب مقدس توسط ایشان بررسی و نقد می‌گردد.

یادآوری می‌شود انتشار این کتاب در ادامه انتشار کتاب‌های دیگر است که همگی در گروه مطالعات تطبیقی پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن ذیل طرح کلان نقد مطالعات قرآن‌پژوهی مستشرقان به سرانجام رسیده است و حاصل همکاری پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن و پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی است. در اینجا لازم است از جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای احمد واعظی ناظر عالی این کلان طرح تقدیر و تشکر کنیم که با راهنمایی و حمایت‌های ایشان همکاری دو پژوهشکده شکل گرفت و زمینه مساعدی برای بررسی علمی مطالعات قرآن‌پژوهی مستشرقان فراهم گردید. امید است در ادامه قدم‌های محکم‌تر، عمیق‌تر و به‌روزتری در این زمینه برداشته شود.

از جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر سیدمحمد اکبریان (نویسنده محترم این اثر)، جناب آقای دکتر علیرضا اسعدی و حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای علی اسدی (ارزیابان گرامی)، حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر محمدعلی مبینی (مدیر گروه مطالعات تطبیقی)، جناب آقای سیدمحمدهادی شاهرخی که بازبینی نهایی اثر را انجام دادند، جناب آقای عباسعلی عابدی (رئیس اداره پژوهش) و دیگر عزیزانی که در به‌ثمررساندن این اثر نقش ایفا کردند، قدردانی می‌کنیم؛ همچنین لازم است مراتب سپاس خود را از جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای احمد واعظی (رئیس محترم دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر نجف لک‌زانی (رئیس محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی)، حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای محمدهادی یعقوب‌نژاد (معاون محترم پژوهشی پژوهشگاه) و همکاران محترم ایشان در این معاونت و جناب آقای محمدباقر انصاری (مدیر محترم اداره نشر پژوهشگاه) و مجموعه همکارانشان اعلام کنیم.

در پایان لازم است یادِ مرحوم دکتر ابراهیم علیپور، مدیر سابق پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی را زنده بداریم که در راه اندازی این کلان طرح نقش مؤثری ایفا کردند و این کتاب در دوران مدیریت ایشان به ثمر نشست.

محمد سوری

سرپرست پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی

محمدصادق یوسفی مقدم

مدیر پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن

مقدمه

یکی از موضوعات اصلی مورد تحقیق خاورشناسان در خصوص اسلام، قرآن و معارف آن است. تحقیقات در مورد کتاب مقدس مسلمانان و آثار برجای مانده از آنان را می‌توان در یکی از چهار محور اصلی قرار داد. مهم‌ترین محورهای مورد تحقیق آنان عبارت‌اند از: مصدر و خاستگاه قرآن؛ جمع و تدوین قرآن؛ ادبیات و ساختار قرآن و معارف قرآن. در بخش معارف قرآن واژه‌های اصلی و بنیادین در آیات قرآن بیشترین توجه آنان را به خود جلب کرده و آثار متعددی از نویسندگان مختلف در این زمینه ارائه شده است. یکی از آثار اساسی و مهم در این زمینه را می‌توان دایرةالمعارف لیدن برشمرد که در شش جلد شامل هفتصد مدخل و واژه مهم قرآنی به زبان انگلیسی منتشر شده و تا کنون چهار جلد آن نیز به زبان فارسی ترجمه شده است. واژه «الله» نیز در مدخل اسما و صفات خدا در این کتاب مورد بحث قرار گرفته است. برخی خاورشناسان دیگر نیز در مورد خدا در قرآن (الله) اثر و نوشتاری مستقل از خود بر جای گذاشته‌اند که از جمله آنان می‌توان توشیکو ایزوتسو را برشمرد که در اثر خود با عنوان خدا و انسان در قرآن بحث مبسوطی از آن ارائه داده است.

از میان خاورشناسان به دو شخصیت برخورد می‌کنیم که بیش از دیگران به مسئله شناخت «خدا» در قرآن اهمیت داده و آن را به صورت تطبیق با کتاب

مقدس بررسی کرده‌اند. هر دو شخصیت از بانوان اندیشمند بوده و بر خلاف اندیشه رایج در میان خاورشناسان، نگاه مثبت به قرآن و اندیشه «خدا» در آن داشته‌اند و به تعالی اندیشه قرآن و برتری آن بر کتاب مقدس در موضوع «خداشناسی» اذعان نموده‌اند. نگاه هر دو به ایده خداوند در کتاب‌های مقدس به نوعی ایده تکاملی است و به همین دلیل اندیشه «خدا در قرآن» را تکامل یافته‌تر از اندیشه کتاب مقدس یافته‌اند.

این دو شخصیت علی‌رغم اشتراکات در برخی مباحث، تفاوت‌هایی نیز با یکدیگر دارند. هر دوی آنها یک موضوع مشترک را در قرآن بررسی کرده‌اند؛ اما رویکرد، روش، مبانی و نتایج آنها در بررسی این موضوع با یکدیگر بسیار متفاوت بوده است. خانم «کارن آرمسترانگ» در کتاب خود تاریخ خدا باوری در ادیان ابراهیمی نگاه خود را فراتر از قرآن قرار داده و به دیدگاه مسلمانان، فیلسوفان و عارفان اسلامی نیز توجه کرده و در سوی دیگر فراتر از کتاب مقدس، اندیشه‌های کلامی و فلسفی و حتی اجتماعی غرب درباره خدا را نیز لحاظ کرده است؛ اما خانم «دُنیز ماسون» در کتاب قرآن و کتاب مقدس: درون‌مایه‌های مشترک بخش مستقلی از کتاب خود را به مقایسه موضوع خدا در قرآن و تطبیق آن با اندیشه کتاب مقدس اختصاص داده و صرفاً آیات قرآن را در این موضوع لحاظ کرده است.

در حالی که روش و رویکرد خانم ماسون اساساً بر مبنای تطبیق دیدگاه «قرآن» و «عهدین» در این موضوع تمرکز یافته است، خانم آرمسترانگ با روش تطبیقی به مقایسه خداشناسی قرآن و عهدین یا اسلام و یهودیت و مسیحیت پرداخته، بلکه صرفاً به توصیف این دیدگاه‌ها به صورت مستقل پرداخته است. در عین حال در مواردی به اندیشه‌های مشترک و بعضاً متفاوت آنها نیز توجه نشان داده و میان آنها تطبیق کرده است. نوشتار حاضر نیز بر اساس رویکرد متفاوت مؤلفان مورد نظر با

دو عنوان متفاوت در دو بخش به نگارش در آمده است. بخش اول این اثر به بررسی دیدگاه آرمسترانگ و مبانی و روش او در خصوص «خدا» در قرآن تمرکز یافته است. طرح برخی گفتارهای او در این نوشتار درباره خداشناسی عهدین نیز صرفاً برای شناخت بیشتر اندیشه او در توصیف «خدا در قرآن» بیان خواهد شد؛ اما در بخش دوم چون رویکرد اصلی خانم ماسون به صورت تطبیقی است، موضوع بحث و مسائل آن نیز به صورت تطبیقی گزینش و طرح شده است.

در اینجا لازم است از جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدصادق یوسفی مقدم (مدیر محترم پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن)، آقای دکتر ابراهیم علی پور (مدیر پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی)، آقای دکتر علیرضا اسعدی و حجت الاسلام والمسلمین آقای علی اسدی (ارزیابان گرامی)، حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر محمدعلی مبینی (مدیر گروه مطالعات تطبیقی و ناظر این طرح)، آقای سیدمحمدهادی شاهرخی که بازبینی نهایی اثر را انجام دادند، آقای عباسعلی عابدی (رئیس محترم اداره پژوهش) و دیگر عزیزانی که در به ثمر رساندن این اثر نقش ایفا کردند، سپاسگزاری و قدردانی کنم؛ همچنین بر خود لازم می دانم از جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای احمد واعظی (رئیس محترم دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر نجف لک زایی (رئیس محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی)، حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای محمدهادی یعقوب نژاد (معاون محترم پژوهشی پژوهشگاه) و دیگر همکاران محترم این معاونت و جناب آقای محمدباقر انصاری (مدیر محترم اداره نشر پژوهشگاه) و دست اندرکاران آن مجموعه به ویژه ویراستار محترم تشکر و قدردانی کنم.

بخش اول

نقد و بررسی آرای کارن آرمسترانگ

در موضوع خدا در قرآن

مقدمه

کارن آرمسترانگ در کتاب مستقلی که با عنوان تاریخ خدا باوری: ۴۰۰۰ سال جستجوی یهودیت، مسیحیت و اسلام به نگارش در آورده است، «خداشناسی» در اسلام را به عنوان یک اندیشه مستقل بررسی می‌کند. در عین حال به عنوان یک دین ابراهیمی آن را در ارتباط با اندیشه یهودی و مسیحی نیز لحاظ می‌کند.

این کتاب اثری است با عنوان لاتین «*A History of God: The 4000-Year Quest of Judaism, Christianity and Islam*» که در سال ۱۹۹۳ به نگارش در آمده و تا کنون به بیش از سی زبان دنیا ترجمه شده و دو ترجمه از آن به زبان فارسی منتشر شده است. ترجمه اول این اثر در سال ۱۳۸۳ با عنوان خداشناسی از ابراهیم تا کنون: دین یهود، مسیحیت و اسلام که توسط محسن سپهر انجام شده و تا سال ۱۳۹۶ به چاپ نهم رسیده است و دیگری با عنوان تاریخ خدا باوری: ۴۰۰۰ سال جستجوی یهودیت، مسیحیت و اسلام که بهاء‌الدین خرمشاهی و بهزاد سالکی ترجمه کرده‌اند و در سال ۱۳۸۵ منتشر شده است. در این نوشتار هر دو ترجمه به‌ویژه ترجمه دوم مورد استناد قرار گرفته است.

ممکن است خانم کارن آرمسترانگ در میان خاورشناسانی که در مورد اسلام و قرآن تحقیق کرده و آثاری در این زمینه ارائه داده‌اند، به عنوان نویسنده‌ای طراز

اول به شمار نیامده باشد؛ اما به دلایلی چند این اثر برای تحقیق و بررسی در نوشتار حاضر انتخاب شده است؛ از جمله اینکه آثار این نویسنده در زمینه اسلام بسیار تأثیرگذار بوده و مورد توجه عموم مردم و حتی محققان قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که نوشتار او در مورد زندگانی پیامبر اسلام ﷺ در زمان خود عنوان پرفروش‌ترین کتاب سال را در آمریکا به خود اختصاص داده و موجب شد آثار دیگر او مانند تاریخ خدا باوری نیز مورد توجه قرار گیرند. دلیل دیگر اینکه روش بحث و تحقیق او در موضوع خدا در قرآن و کتاب مقدس، روش تحقیق تاریخی است که روش بسیاری از خاورشناسان در تحقیق از قرآن و معارف آن است؛ بنابراین تحلیل و نقد و بررسی این کتاب می‌تواند در خصوص بررسی روشی اثر و مبانی آن، ناظر به آثار خاورشناسان دیگر در قرآن‌پژوهی نیز باشد؛ ضمن آنکه نگرش ایشان در این کتاب بر مبانی خاصی استوار است که از مباحث جدید الهیاتی و مورد مناقشه جدی در میان اندیشمندان معاصر است.

کارن آرمسترانگ در تاریخ خدا باوری به شرح ماهیت خدا در سه دین توحیدی می‌پردازد و نیز به چالش‌هایی اشاره می‌کند که در سه دین توحیدی و کتاب‌های مقدس آنان در موضوع توصیف و فهم خدا وجود دارد. در عین حال به عنوان یک دانشمند غربی و در حوزه تفکر مسیحی، بیشترین توجه به کتاب مقدس و به طور خاص به عهد عتیق در معرفی خدا داشته است و همانند بسیاری از اندیشمندان مسیحی و غربی اسلام و نگاه قرآن به خدا را نیز در ادامه تفکر یهودی-مسیحی و در همان سنت فکری دیده است. این کتاب با آغاز کردن شرح و توصیف خدا در یهودیت و تورات به خدای مسیحی و مسئله تثلیث و سپس به معرفی خدای اسلام می‌رسد. در توصیف خدای اسلام نیز بخش عمده آن برگرفته یا تحلیلی از متون مقدس دینی اسلام و به طور خاص قرآن می‌باشد و

چون وحی را تجربه بشری از خدا می‌داند، در موارد متعددی اندیشه خدا در قرآن را به صورت تجربه درونی و فهم پیامبر از خدا طرح می‌کند. در ادامه با روش تاریخی‌نگر خود در بررسی این موضوع به فهم فیلسوفان و عارفان از خدا می‌رسد که در این بخش نیز با همان رویکرد فهم مسلمانان از قرآن، به موضع اسلامی و قرآنی باور به خدا اشاره می‌کند. مباحث بعدی او در این کتاب در مورد خدای عصر روشنگری و مرگ خدا و آینده خدا، ارتباط کمتری به بحث حاضر دارد؛ اگرچه نگاه تحلیلی و نقد و بررسی ما به آن مواضع نیز اشاراتی خواهد داشت.

آرمسترانگ در این کتاب تلاش دارد نشان دهد تاریخ اندیشه بشری نتوانسته واقعیت خدا را که توصیف‌ناپذیر است، بیان کند و در عین حال که بشر در هر دوره نیاز به اندیشیدن در مورد خدا و باور به آن داشته است، تلاش‌های مختلف در این مسیر به تناقض منجر شده است؛ به‌ویژه زمانی که بشر خواسته است به عینی‌سازی مفهوم خدا و ارائه یک نظام عقلانی ثابت از آن بپردازد. او همچنین بر این باور است تاریخ اندیشه بشری به ما نشان می‌دهد اندیشه نسل‌های مختلف بشری از خدا از زمان ابراهیم تا کنون متفاوت بوده و در هر زمانی انسان‌ها ناچار بوده‌اند خدای متناسب با نیاز خود را به تصویر در آورند و به آن باور داشته باشند و پایدارماندن اندیشه خدا نیز به همین دلیل بوده است و آینده باور به خدا نیز تنها با پذیرش تغییرپذیری مفهوم و اندیشه خدا میسر خواهد بود.

بخش اول این نوشتار به سه فصل تقسیم می‌شود. در فصل اول ابتدا روش، مبادی و پیش‌فرض‌هایی که آرمسترانگ در این اثر داشته یا بیان کرده است، بررسی و تحلیل و سپس نقد می‌شود. در فصل دوم به بررسی و نقد مسائلی که در مورد خدا در قرآن بیان داشته است، پرداخته‌ایم؛ اینکه آیا توانسته ارائه درستی از اندیشه

خدا در قرآن ارانه دهد و تبیین او از خداشناسی قرآن تا چه اندازه می‌تواند درست باشد و چه اشکالات و انتقادهایی بر این تبیین وارد است. فصل سوم اختصاص دارد به بیان برخی موضوعات اصلی در طرح «خدا در قرآن» که از نگاه کارن آرمسترانگ مغفول مانده است. در پایان خلاصه و نتیجه مباحث تبیین خواهد شد.